

הצעה לפתרון בחינת הבגרות באזרחות

034281 80%

מועד קיץ תשפ"ג 2023

הפתרון נכתב על ידי רועי אדחוח, אביעד ורדי,
חגית קוטוק וענבר קפלן

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פרק ראשון:

1. א. ציין: עבריינות פלילית רגילה

הצג: הפרת חוק ע"י אדם ממניעים אישיים, למטרת רווח אישי, או תוך שימוש באלימות. העבירה פוגעת בסדר הציבורי או בשלום הציבור.

הסבר: סוג העבריינות הבא לידי ביטוי במעשהו של התושב הארץ, עבריינות פלילית רגילה. בקטע מתואר כי תושב הארץ לקח ללא רשות מטבעות וחפצי עתיקות שונים מאתר ארכיאולוגי, ללא רשות הארכיאולוגים, כדי למכור אותן לרווחתו האישית.

ציטוט: ".... גילו פקחי רשות העתיקות בביתו של תושב הארץ מטבעות תכשיטים וחפצים עתיקים שנלקחו ללא רשות מאתרים ארכיאולוגיים. אותו אדם התכוון למכור את הפריטים האלו לכל המרבה במחיר".

קישור: מכאן שמדובר בעבריינות פלילית רגילה מכיוון שהפרת החוק נעשית ממניעים אישיים ומטרת רווח אישי. כלומר, מכירת פרטים הארכיאולוגיים לכל המרבה במחיר.

ב. ציין: לאומיות אתנית – תרבותית.

הצג: השאיפה המשותפת לבני הלאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית, מבוססת על יסודות אתניים – תרבותיים: מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה ולפעמים גם דת.

הסבר: סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי הוא לאומיות אתנית – תרבותית. בקטע מתואר בפריטים ארכיאולוגיים שיש להם ערך גדול לעם היהודי והיסטוריה היהודית הקשורים לימי החשמונאיים, המרד הגדול ותקופת בר כוכבא. ממצאים אלו קשורים ללימודי תולדות עם ישראל.

ציטוט: ".... הפריטים שנתפסו הם בעלי ערך אדיר לעם היהודי.... חרות עליהם בכתב עברי עתיק... תורמים רבות ללימוד תולדות עם ישראל".

קישור: מכאן שמדובר בלאומיות אתנית – תרבותית המבוססת על יסודות אתניים – תרבותיים כגון: שפה- כתב עברי עתיק; היסטוריה של העם היהודי- תקופת החשמונאים, המרד הגדול ובר כוכבא.

2. א ציין: הגישה חברתית כלכלית הליברלית (הניאו – ליברלית).

הצג: גישה חברתית – כלכלית המדגישה את ערך החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי-כלכלי. שמה דגש על יוזמה פרטית ותחרות במסגרת שוק חופשי. מעורבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי היא מצומצמת.

הסבר: הגישה הכלכלית – חברתית שבאה לידי ביטוי בקטע, הגישה הליברלית (הניאו – ליברלית). בקטע מדובר שרצונו של שר התקשורת להפריט את תאגיד התקשורת "כאן". לטענתו המדינה אינה צריכה להתערב במימון השידור הציבורי ויש לפתוח את השוק לתחרות חופשית גם לערוצי תקשורת נוספים.

ציטוט: ".... הצהיר שר התקשורת כי יש בכוונתו להפריט את התאגיד. לדבריו, אין מקום לקיומו של גוף תקשורת הממומן ע"י המדינה וצריך לאפשר את פתיחת השוק גם לערוצי תקשורת נוספים".

קישור: מכאן שמדובר בגישה הכלכלית – חברתית הליברלית (הניאו – ליברלית) השמה דגש על יוזמה פרטית ותחרות במסגרת השוק החופשי. השר רוצה לאפשר את פתיחת השוק לתחרות לערוצי תקשורת נוספים, להפריט את התאגיד ושמעורבות המדינה תהיה מינימלית – התאגיד אינו צריך להיות מומן ע"י המדינה.

ב. ציין: מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי.

הצג: ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים או פרטים ללא הסמכה חוקית/בהתנדבות/מיוזמתם של אזרחים או קבוצות לשם הגבלת השלטון, ופיקוח עליו ועל חוקיות פעולותיו, כדי להביא ללחץ על קובעי מדיניות.

הסבר: סוג מנגנון הפיקוח והביקורת הבא לידי בתגובה על תכונת השר הוא מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי-דעת קהל-הציבור בוחן את מדיניות השלטון ומביע את עמדתו באמצעות: הפגנות, שביתות, עצרות וכדומה. כל זאת במטרה להפעיל לחץ על השלטונות ולהביאם לשינוי מדיניות. בקטע מתואר על הפגנה שהתארגנה ע"י ארגונים תקשורתיים בעקבות החלטת השר להפריט את תאגיד השידור "כאן".

ציטוט: " ... בתגובה על תכנית השר... הם החליטו לצאת להפגין... ונשאו שלטים בדרישה לבטל את החלטת התאגיד".

קישור: מכאן שמדובר במנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי-דעת קהל. המפגנים הם ארגונים ואנשים פרטיים שמיוזמתם יצאו לרחובות כדי להביע את מחאתם כנגד החלטת השר בנוגע להפרטת התאגיד "כאן" ובכך הם ביקרו את פעולתו ויצרו לחץ על מקבלי ההחלטות.

פרק שני:

3. תנאים לקיומן של בחירות דמוקרטיות:

- **כלליות** – כל אזרחים המדינה זכאים להשתתף בבחירות למוסדות הנבחרים במדינה.
- **חשאיות** – הצבעה סודית במטרה למנוע לחצים על הבוחר ולהבטיח בחירה חופשית.
- **מחזוריות** – בחירות מתקיימות בפרקי זמן קבועים בחוק.
- **שוות** – לכל אזרח קול אחד ולכל קול יש משקל שווה.
- **התמודדות חופשית** – קיומה של תחרות הוגנת בין שתי מפלגות לפחות.

4. שני ביטויים למעמד המיעוטים במרחב הציבורי במדינת ישראל הם:

בתחום הדת- יש הכרה בחופש הפולחן של המיעוטים אזרחי מדינת ישראל ובזכותם לקיים את מצוות דתם. לחוג את חגיהם במועדם על פי המצוות והטקסים המקובלים עליהם. לדוגמא, עובד בן דת מיעוט רשאי לבחור בין חופשה בחגי ישראל לבין חופשה בחגי עדתו. עוד אוסר החוק על אפליית עובד בשל אי-רצונו לעבוד בימי המנוחה השבועית על פי איסור שבמצוות דתו. מדינת ישראל מממנת חלק משירותי הדת של הקבוצות השונות. המשרד לשירותי דת מקצה תקציבים לבנייתם ולהחזקתם של מוסדות דת ובתי תפילה – מסגדים וכנסיות. המדינה משלמת משכורות לכהונה הדת ובעלי התפקידים השונים. המעמד האישי מנוהל בישראל על פי הדין הדתי ועל ידי מוסדות דתיים לגבי כלל אזרחי ישראל.

בתחום החינוך - בחוק החינוך הממלכתי תשי"ג 1953, נקבע כי "במוסדות חינוך לא יהודיים תותאם תכנית הלימודים וקביעת ספרי לימוד לתנאיהם המיוחדים". המדינה פועלת לשמר ולקדם את התרבות המיעוטים בתחום החינוך. הוקמו מוסדות חינוך בשפה המיועדת לאוכלוסיית המיעוטים. הם לומדים מקצועות לימוד הייחודיים לתרבותם.

5. **חובות האדם כאדם הן:** החובה להכיר בזכותו של כל אחד מבני החברה לממש את זכויותיו הטבעיות. החובה להימנע מפגיעה במימוש זכויותיו של כל אדם אחר. החובה לנהוג בסבלנות כלפי כל אדם אחר.

חובות האדם כאזרח הן: החובה לציית לחוק ולחובות הקבועות בו (תשלום מיסים, שירות צבאי וכו'). ישנו ערך אזרחי להשתתפות בעיצוב החיים הציבוריים הצבעה בבחירות, ביקורת השלטון והשתתפות אזרחית.

6. **חוק שעות עבודה ומנוחה-** החוק מגדיר את שעות העבודה וימי עבודה ומנוחה במשק. ליהודים נקבעה השבת כיום שבתון השבועי. ללא יהודי-בשישי, שבת או ראשון לפי בחירתם.

החוק נועד לשמור על המוסרת היהודית ודיבר מתוך עשרת הדיברות. "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתֶךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכֶה....".

7. ההבדלים בין **פקודה בלתי חוקית** לבין **פקודה בלתי חוקית בעליל** הן:

פקודה בלתי חוקית- הוראה הניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת. ההוראה סותרת חוק או את הנחיות הצבא או חורגת מסמכות נותן הפקודה. במסגרת צבאית חובה לציית להוראה זו/אי ציות יגרום להעמדה לדין של הפקוד. נותן ההוראה נושא באחריות של הפרת החוק.

פקודה בלתי חוקית בעליל- זהו מקרה קיצוני של חוק, צו או פקודה השוללים וסותרים את המוסר, המצפון והערכים הבסיסיים האוניברסאליים של חברה מתוקנת – שמירת חיי האדם. פקודה כזו היא בלתי מוסרית לחלוטין, לפיכך על הפרט מוטלת חובה שלא לציית לה. ציות לפקודה יגרום להעמדה לדין של נותן הפקודה והמבצע.

אשכול העולם היהודי

8. **הצג – המחלוקת בישראל בנוגע לשילוב חקיקה דתית בחוקי המדינה:** הוויכוח הוא האם ההלכה היהודית ועקרונות המשפט העברי הם שיקבעו את אורח החיים במדינה, או שהחקיקה תהיה בהתאם לתרבות במדינה, חקיקה שלא מחייבת את כלל אזרחיה לגבי אורח חייהם? הציבור החילוני רואה בחוקים בהיבט דתי כפייה של אורח חיים דתי הפוגע בחופש הדת וחופש מדת תוך פגיעה בחירויות האדם לחיות לפי תבונתו. למשל חוק בתי דין רבניים, חוק החמץ, חוק שעות עבודה ומנוחה.

הצג-הזכות לחירות: קובעת כי לכל אדם הזכות לחיות/להחליט/לעשות/לפעול/להימנע מפעולה/לבחור/לעצב את אישיותו על פי רצונו. האדם הוא יצור אוטונומי ותבוני ולכן אחראי על גופו ועל חייו/נושא באחריות למעשיו.

הסבר: הזכות לחירות באה לידי ביטוי במחלוקת בנוגע לשילוב החקיקה הדתית בחוקי המדינה בכך שהציבור החילוני רואה בשילוב חקיקה דתית בחוקי המדינה מעין פגיעה בזכותו לחיות, להחליט ולעשות ולעצב את אישיותו לפי רצונו כייצור אוטונומי ותבוני. הציבור הדתי רואה את השילוב של חקיקה דתית בחוקי המדינה כחלק מהלכות הדת, המסורת והתרבות היהודית-מדינת ישראל מדינה יהודית.

פרק שלישי:

13. הצג – שני תפקידי הכנסת:

- **ייצוג אזרחים** - מייצגת את ריבונות האזרחים ואת העמדות השונות בחברה.
 - **רשות/אספה מכוננת** - בהתאם לפסיקת בית המשפט מהווה גם רשות מכוננת לענייני חוקה.
- הסבר:** אחד התפקידים של הכנסת הבא לידי ביטוי בקטע, ייצוג אזרחים. הכנסת נבחרת על-ידי ציבור האזרחים שהצביעו לאחת המפלגות אשר תייצג אותם בכנסת.
- ציטוט:** "משמעות הדבר היא שלכנסת, שנבחרת על ידי ציבור האזרחים שהצביע עבור מפלגה זו או אחרת.....לא ראוי שבית המשפט יפסול על חודו של קול חוק שחוקקו נציגי הריבון".
- קישור:** מכאן שמדובר בתפקיד של הכנסת, ייצוג אזרחים. הכנסת מייצגת את העמדות השונות בחברה. מייצגת את דעותיהם ועמדותיהם של האזרחים שבחרו את נציגיהם- הם נציגי הריבון העם.

14. **הצג – ביקורת שיפוטית**- ביקורת של מערכת המשפט (בדרך כלל על ידי בג"ץ) על הרשות המחוקקת ועל הרשות המבצעת. מתבטאת ע"י פסילת חוקים הסותרים חוקי יסוד. סמכות בית המשפט לביקורת שיפוטית והיקפה הראוי שנויים במחלוקת ציבורית.

הסבר – הביקורת השיפוטית באה לידי ביטוי בהתערבותו של בג"ץ בחוקים שהכנסת מחוקקת. על-פי הביקורת השיפוטית המוצעת, השופטים יוכלו לפסול חוקים בהרכב של תשעה שופטים לפחות ושני שלישים מהם יהיו בעד פסילת החוק.

ציטוט: "חוק יסוד זה יסדיר הן את סמכות בג"ץ להתערב בחוקים שהכנסת מחוקקת....הוצע שיהיה אפשר לפסול חוק רק בהרכב ישבו תשעה שופטים לפחות...."

קישור: מכאן שמדובר בביקורת שיפוטית של בג"ץ היכול להתערב בחוקים שנחקקו על ידי הכנסת ואף לפסול אותם. בהצעה הנדונה, ברוב של תשעה שופטים לפחות. הביקורת השיפוטית מאפשרת התערבות בהחלטות הרשות המחוקקת, על ידי פסילת חוקים רגילים המנוגדים לחוקי יסוד. הכותב מציג את העמדה שהביקורת השיפוטית של בג"ץ היא שנויה במחלוקת בציבור.

15. **הצג – עקרון ההסכמיות:** הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה על כללי משחק בסיסיים או על אופייה הבסיסי של החברה והמדינה. ההסכמיות מחזקת את היציבות ומאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות בתחומים אחרים. ישנו מתח בין ערך הפלורליזם המעודד ריבוי דעות לערך ההסכמיות המחזק את האחידות (הערכים המשותפים).

הסבר: עיקרון ההסכמיות בא לידי ביטוי בכך שבויכוח בין הרשות המחוקקת והשופטת צריך לבוא לידי פתרון באמצעות פשרה, באמצעות דיאלוג והבנה הדדית בין הצדדים ולא באופן חד צדדי.

ציטוט: "בתהליך זה על הצדדים להגיע לפשרה שלפיה גם יוסיפו לשמור על הטוב שקיים, על עצמאותה ועל חוסנה של מערכת המשפט, שינוי כזה לא יושג במלחמה, אלא רק באמצעות דיאלוג בין הצדדים והפנמה כי הטענות על הפיכה שיפוטית חד-צדדית לא יכולות להצדיק הפיכת-נגד פוליטית חד-צדדית....לכן למרות המחלוקת נדרשת הבנה הדדית שתאפשר לאחות את השסעים האלה ותתרום לאווירה של פיוס בציבור הישראלי".

קישור: מכאן שמדובר בעקרון ההסכמיות. הסכמה רחבה, פשרה והידברות בין הרשויות בלי לפגוע באופן בלתי סביר בסמכויותיהם. למרות המתח והמחלוקות שבין הרשויות, אפשר וצריך לשמור על כללי המשחק ואופייה של המדינה על ידי הפנמה והבנה הדדית כדי שנוכל להמשיך וחיות בצוותא בציבור הישראלי.

פרק רביעי:

16. ציין- מדיניות הבחנה.

הצג- הענקת יחס שונה לבני אדם כאשר השונות רלוונטית לנושא הנידון.
הסבר- המדיניות הבאה לידי ביטוי בדברי המנכ"ל היא מדיניות הבחנה. בקטע מתואר כי ניתן יחס מועדף לנכים עם תעודת "פטור מתור" ומאפשרת לבעל התעודה שלא לעמוד בתור כמו שאר הנוסעים לעלייה ל"רכבלית"
ציטוט- "המנכ"ל ציין כי החברה מקפידה לכבד תעודת "פטור מתור", המאפשרת לנכים המתקשים לעמוד בתור בגלל לקויות מסוימות להיכנס מיד לרכבל בלי שייאלצו לעמוד בתור כמו כל שאר הנוסעים".
קישור- מכאן שמדובר במדיניות הבחנה. מנכ"ל ה"רכבלית" מעניק יחס שונה לנכים בעלי תעודת "פטור מתור" היחס אל הנכים הוא רלבנטי לנושא של אי-עמידה בתור כמו שאר הנוסעים, בגלל הקושי לעמוד.

17. ציין- פניה לערבים תושבי מדינת ישראל.

הצג- פניה לערביי ישראל לשמור על השלום, לקחת חלק בהקמת המדינה, על יסוד אזרחות מלאה ושווה במדינה וייצוג מתאים בכל מוסדותיה.
הסבר- הפניה בהכרזת העצמאות, לערבים תושבי מדינת ישראל, באה לידי ביטוי בכך שהוועדה למינוי שופטים מינתה שופטים ערביים לבית משפט העליון והמחוזי.
ציטוט- "הוועדה מינתה שופט ערבי לבית המשפט העליון ועוד כמה שופטים ערביים לבתי המשפט המחוזיים".
קישור- מכאן שמדובר בפניה לערבים תושבי המדינה בקיום ההבטחה, על פי מגינת העצמאות, לשלבם ולתת להם ייצוג במוסדות המדינה, בתי המשפט של מדינת ישראל.

18. ציין- אחריות מיניסטרואלית.

הצג- לכל שר בממשלה אחריות כלפי הכנסת והממשלה ביחס לנושאים שבתחום משרדו ולפעולות סגל עובדיו, אף אם נעשו שלא בידיעתו. חובתו של שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו, להשיב על שאילתות ועל הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו, וכן לתקן בעיות שבתחום משרדו.
הסבר- סוג האחריות הממשלתית המתממש בקיום הדיון היא אחריות מיניסטרואלית. בקטע מתואר כי שר הבינוי והשיכון קיים דיון מיוחד ובו הוא הנחה את גורמי המקצוע במשרדו לקדם תוכניות לשיפור ההיערכות לרעידות אדמה בישראל.
ציטוט- "בדיון הציג שר הבינוי והשיכון את תוכניות משרדו להיערכות לרעידת אדמה בישראל".
קישור- מכאן שמדובר באחריות מיניסטרואלית, השר מקדם תיקון בעיות שבתחום משרדו ובאחריותו על ידי קידום תוכניות לשיפור המוכנות לרעידות אדמה ומדווח על כך בדיון מיוחד.

שאלות עמדה:

19. א. טענה – אני נגד להצעת החוק להסדרת זמנים לרחצה נפרדת לנשים ולגברים במעיינות ובשמורות הטבע של רשות הטבע והגנים.

ב. אני נגד להצעת החוק להסדרת זמנים לרחצה נפרדת לנשים ולגברים במעיינות ובשמורות הטבע של רשות הטבע והגנים בשם **הזכות לשוויון**- אין להפלות אדם בשל זהותו, שיוכו סממן חיצוני או מגבלה כלשהי (דת, גזע, מין, העדפה מינית, מראה חיצוני, מוגבלות מסוימת, אלא במקרים של שונות רלוונטית לנושא הנידון. הגבלת שעות רחצה ופגיעה בלפחות 20% מהאוכלוסייה שנמנעת מהם הסדרי רחצה פוגעת בזכות לשוויון.

ג. אני בעד הצעת החוק להסדרת זמנים לרחצה נפרדת לנשים ולגברים במעיינות ובשמורות הטבע של רשות הטבע והגנים בשם **הזכות לחופש הדת**- לכל אדם הזכות להחזיק בכל אמונה, להשתייך לכל קבוצה דתית, לקיים כל טקס, מנהג, או פולחן. מתן אפשרות לזמני רחצה נפרדת לנשים וגברים דתיים, מאפשרת להם לשמור על אמונתם.

20. א. טענה – אני בעד ההצעה לאסור לפרסם ברבים הקלטה של כל אדם, ובכלל זה נציג ציבור, ללא רשותו וללא הסכמתו.

ב. אני בעד ההצעה לאסור לפרסם ברבים הקלטה של כל אדם, ובכלל זה נציג ציבור, ללא רשותו וללא הסכמתו.

בשם **הזכות לפרטיות**- זכותו של כל אדם לחיות ללא חשיפה, התערבות, חדירה לחייו, לגופו ולחפציו. הקלטות סתר הם הקלטות ללא ידיעתו של המוקלט. אין לעשות שימוש כלשהו לפרסם הקלטות של אדם ללא רשותו וללא הסכמתו.

ג. אני נגד ההצעה לאסור לפרסם ברבים הקלטה של כל אדם, ובכלל זה נציג ציבור, ללא רשותו וללא הסכמתו. בשם **הזכות לחופש הביטוי**-לכל אדם זכות לבטא ולהפיץ את עמדותיו, דעותיו ואמונותיו בכל דרך שיבחר (לבוש, פולחן, תקשורת, אמנות, בדיבור, בכתב וכו') ובפומבי. חופש הביטוי בתקשורת היא לחשוף לציבור מידע חשוב אשר קשור לפרסום אודות נציגי ציבור בבחינת זכות הציבור לדעת. בפרסום ההקלטות אמצעי התקשורת מפיצים את דעותיהם.